

DE IMPLEMENTATIE VAN HET RIGHT TO CHALLENGE IN VLAANDEREN

JURIDISCHE BIJDRAGE: GRONDIGE STUDIE: BESTUURSRECHT

Simon Dekaezemaker en Niels Verdonck
Master politieke wetenschappen, afstudeerrichting nationale politiek

Prof. Dr. Brecht Warnez
Dr. Jürgen Vanpraet
Mr. Elke Casteleyn

Academiejaar: 2019-2020

1. Inleiding

Op woensdag 2 oktober 2019 stelde kersvers Vlaams minister-president Jan Jambon (N-VA) in het Vlaams Parlement het beleidsakkoord van de nieuwe Vlaamse regering bestaande uit N-VA, CD&V en Open VLD voor. In deze uiteenzetting maakte de nieuwe Vlaamse regering duidelijk dat ze werk wilde maken van de uitvoering van het 'Right to Challenge' in Vlaamse context. De implementatie hiervan werd al besproken en onderzocht onder de toenmalige Vlaamse regering Bourgeois, maar nu kwam het voor het eerst tot een concreet engagement tot uitvoering door de Vlaamse overheid.

Bij dit zogenaamde uitdaagrecht kunnen bewoners en anderen taken van overheden overnemen als zij denken het slimmer, beter, goedkoper of anders te kunnen doen. In het regeerakkoord van de Vlaamse regering onder leiding van Jan Jambon (N-VA) wordt het principe als volgt beschreven: 'We bouwen een kader uit waarbinnen het Right to Challenge ten aanzien van de gemeenten en de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden georganiseerd kan worden.¹ Hierbij laten we ons inspireren door buitenlandse voorbeelden.' Bevoegd Vlaams minister Bart Somers (Open VLD) op Binnenlands Bestuur gaf vooralsnog weinig extra uitleg bij de precieze invulling van een implementering van het concept Right to Challenge in Vlaamse context.

In deze bijdrage willen we onderzoeken of de invoering van het Right to Challenge in Vlaamse context haalbaar is en welke moeilijkheden of hindernissen dit teweeg kan brengen. Daarbij volgen we het voorbeeld van de Vlaamse regering en laten we ons inspireren door enkele buitenlandse voorbeelden. In een aantal andere landen zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk is dit concept al ingeburgerd. We zullen kijken hoe de initiatieven daar verlopen zijn en hoe de implementatie daar aangepakt is geweest. Na een eerste uiteenzetting besloten we uiteindelijk vooral te focussen op de casussen van het Right to Challenge in Nederland, omdat dit land nauwer aanleunt bij Vlaanderen op bestuursvlak.

Voor de casus Nederland zullen we de juridische en maatschappelijke factoren en context bekijken. Deze zullen wij evalueren en daarna zullen we weergeven welke problemen er zich (kunnen) voordoen. Hiervoor zullen we eerst en vooral een beroep doen op een onderzoek uit 2019: 'Right to Challenge: Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland'². Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Daarnaast zullen we nog een tweede studie gebruiken om de vergelijking met Nederland te maken: 'Het recht om uit te dagen bij lokale besturen'. Deze masterproef werd in 2019 gemaakt door Angélique Van de Meirssche³ en behandelt de wijze waarop ze het Right to Challenge hebben ingevoerd in Nederland, welke problemen het met zich teweegbracht en de studie kijkt ook uit naar de implementatie in Belgische context. Daarbij worden de kenmerken en juridische problemen nagegaan en verder geanalyseerd. Op basis van dit onderzoek zullen we dus ook nagaan of het Right to Challenge ook kan toegepast worden in de Vlaamse gemeenten. In haar werk gaat Van de Meirssche dieper in of er in Vlaanderen reeds een gelijkaardig instrument bestaat omdat in te voeren. Daarnaast geeft ze aan welke juridische problemen er kunnen optreden.

¹ Regeringsverklaring van de Vlaamse regering Jambon I ingediend op 2 oktober 2019.
<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1488568>

² 2019: Right to Challenge Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland

<https://www.binnenlandsbestuur.nl/Uploads/2019/5/Right-to-Challenge.pdf>

³ Het recht om uit te dagen bij lokale besturen (Van de Meirssche, A.)
https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/782/533/RUG01-002782533_2019_0001_AC.pdf

De bevindingen uit deze twee studies zullen we gebruiken als basis voor de situatie in Vlaanderen. Daarbij gaan we ook over tot een interview met Bram Opsomer, kabinetsmedewerker bij Vlaams minister Bart Somers en betrokken bij de implementatie van het Right to Challenge in Vlaanderen. Via hem willen we inzicht krijgen in de stand van zaken van het dossier en hoe de Vlaamse regering het Right to Challenge de komende jaren zal uitrollen. Op basis van wat we hierboven formuleerden willen we enkele aanbevelingen doen aan de Vlaamse regering Jambon over de implementering van het Right to Challenge in Vlaanderen.

2. Implementatie Right to Challenge door de Vlaamse regering Jambon

2.1 Historische schets Right to Challenge in Vlaanderen: Groenboek van Bourgeois

Na de Vlaamse verkiezingen op zondag 36 mei 2019 duurde het ettelijke maanden vooraleer er een nieuwe Vlaamse regering werd gevormd. Pas op 30 september kwam het verlossende nieuws naar buiten dat de onderhandelaars van N-VA, CD&V en Open VLD eindelijk een akkoord hadden. Op 1 oktober werd het bestuursakkoord goedgekeurd op de verschillende partijcongressen. Nog een dag later legde de kersverse regering onder leiding van N-VA'er Jan Jambon de eed af. Tijdens deze zitting in het Vlaams Parlement stelde hij de regeerverklaring van zijn ploeg voor. Daaruit bleek dat de heruitgave van de vorige Zweedse coalitie werk wou maken van de implementatie van het concept Right to Challenge in Vlaanderen. Het zogenaamde uitdaagrecht werd op dat moment al gebruikt in een aantal andere landen, maar ook in Vlaanderen kwam het Right to Challenge al aan bod, hetzij in het parlementaire en politieke debat.

Het concept kwam in 2017 al voor in het zogenaamde Groenboek⁴ van toenmalig Vlaams minister-president Geert Bourgeois (N-VA). Een Groenboek is een overheidsdocument waarin er bepaalde aanzetten kunnen gegeven worden om nieuwe wetgeving tot stand te brengen. Het principe van het Groenboek wordt zowel in een Europese context gebruikt, maar ook in sommige landen. Vooral in landen die gebaseerd zijn op het Britse recht vindt dit type bestuursdocument zijn ingang, maar zoals vermeld maakt de Vlaamse regering er ook gebruik van. Naast een Groenboek bestaat er ook iets als een zogenaamd Witboek. Terwijl het Groenboek meer een aantal basisideeën bevat, worden deze voorstellen of suggesties in het zogenaamde Witboek dan verder uitgewerkt. De voorstellen in het Witboek dienen dan als fundering of basis voor de nieuwe regelgeving.

In België werd het principe van een Groenboek voor het eerst gebruikt in de Vlaamse regeerperiode onder toenmalig Vlaams minister-president Kris Peeters (CD&V). Voor Peeters paste de toepassing van een Groenboek met een bijhorend witboek en een zogenaamde Industrieraad tot een groot economisch plan voor Vlaanderen: 'het Nieuws Industrieel Beleid'. Het succes hiervan was eerder beperkt en bleef hangen. Na de Vlaamse verkiezingen van 2014 moest Kris Peeters (CD&V) het roer van de Vlaamse regering overgeven aan Geert Bourgeois (N-VA), die vanaf dan aan het hoofd stond van een coalitie met N-VA, CD&V en Open VLD. De Vlaams-nationalistische regeringsleider maakte in 2016 een eigen variant: 'Groenboek bestuur: 6 principes en 30 voorstellen voor een vernieuwende overheid'. Dit overheidsdocument bevatte zoals de naam al doet onthullen zes principes en dertig voorstellen voor een vernieuwende overheid. De bedoeling hierachter was, aldus de Vlaamse regering, om gehoor te geven aan de maatschappelijke uitdagingen en behoeften van dat moment en voor de toekomst en hieromtrent een plan tot aanpak te voorzien. De ideeën kwamen voort of breiden verder op bestaande projecten, maar kwamen ook uit nieuwe wetenschappelijke studies of door middel van overleg tussen verschillende partijen.

⁴ Groenboek bestuur. 6 principes en 30 voorstellen voor een vernieuwende overheid (Bourgeois, G.)
<https://www.vlaanderen.be/publicaties/groenboek-bestuur-6-principes-en-30-voorstel-len-voor-een-vernieuwende-overheid>

Het document is opgebouwd aan de hand van zes principes. Het tweede principe wordt als volgt beschreven in het Groenboek bestuur: 'De Vlaamse overheid stuurt en regelt niet alles zelf. Verenigingen, bedrijven en burgers pakken maatschappelijke uitdagingen aan samen met de overheid. De Vlaamse overheid steunt vernieuwing in de samenleving en vernieuwt ook haar eigen werking. Ze legt geen regels op die niet echt nodig zijn. Ze blijft wel de rechten, vrijheden en plichten van alle burgers veiligstellen.' Daarop werd er ingepikt op de rol van de Vlaamse regering als 'faciliterende overheid', wat het volgende inhoudt: 'Verschillende maatschappelijke trends en ontwikkelingen, zoals de digitalisering, de individualisering, de steeds complexere maatschappelijke uitdagingen, de besparingen, en de steeds groter wordende consultatie- en participatiewensen van belanghebbenden, vereisen een andere rol van de overheid in de samenleving. De overheid wordt een netwerkspeler met een andere vorm van overheidsbestuur, waarbij samenwerking centraal staat. Het denken verschuift van intern gericht naar extern georiënteerd. Dat betekent dat verticale structuren, waarbij mensen vertegenwoordigd worden door belangenorganisaties, aangevuld worden met meer horizontale, tijdelijke verbanden tussen gelijkgestemden, veelal informeel en rond een welbepaald belang. We gaan voor meer cocreatie en coproductie als dat wenselijk is en we willen uitgedaagd worden in onze taakstelling. De overheid blijft haar traditionele rol van vangnet daarbij bewaken en staat er borg voor dat de rechten, de vrijheden en de plichten van individuele burgers gewaarborgd worden.'

Na deze uiteenzetting over het tweede principe en de rol van de Vlaamse regering als faciliterende overheid wordt er hierop een concreet voorstel geven om dit aan te pakken. Het gaat hierbij om het 13de voorstel in het Groenboek bestuur en deze wordt als volgt omschreven: 'Inzetten op de faciliterende rol van de overheid met vernieuwende samenwerkingsvormen, zoals cocreatie en coproductie, in combinatie met de traditionele rol van het waarborgen van de rechten, de vrijheden en de plichten van de burgers.' De concrete uitwerking van dit voorstel door de Vlaamse regering wordt als volgt uitgelegd in het Groenboek bestuur: 'Het voorstel bestaat erin dat er verder wordt ingezet op de faciliterende rol van de overheid door cocreatie en coproductie te stimuleren, met het algemeen belang en de rechten en plichten van burgers voor ogen. Dat betekent dat de overheid voor elke beleidsmaatregel moet nagaan in hoeverre die cocreatief en coproductief tot stand kan komen, en in welke mate dat wenselijk is. Dat vergt een belangrijke verschuiving in de manier waarop de overheid in de maatschappij staat, namelijk als een netwerkspeler die faciliteert en alleen waar nodig stuurt en ingrijpt. De overheid communiceert daarbij transparant over die praktijken en evalueert ze op hun meerwaarde.' De Vlaamse regering formuleert hierbij ook onmiddellijk hun beoogde resultaat en dat is om ruimte te geven voor eigen initiatieven van burgers. De initiatieven van burgers moeten voor een zekere mate van effectiviteit en legitimiteit zorgen. Dit voorstel kan gezien worden binnen de context van het Right to Challenge, maar er is nog een voorstel dat beter aanleunt bij de principes van het uitdagingrecht.

Bij voorstel 14 gaat de toenmalige Vlaamse regering Bourgeois effectief in op het punt van het Right to Challenge. Hun voorstel luidt dan ook als volgt: 'Experimenteren met het recht om de overheid uit te dagen bepaalde taken niet langer zelf uit te voeren, in combinatie met de traditionele rol van het waarborgen van de rechten, de vrijheden en de plichten van burgers.' Belangrijk is ook dat bij de situering van dit concept Right to Challenge de Vlaamse regering Bourgeois onmiddellijk de link legt naar Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Het concrete voorstel in het Groenboek Bestuur wordt als volgt geformuleerd: 'Het voorstel bestaat erin te onderzoeken of en binnen welk kader 'het recht om uit te dagen' ook toegepast kan worden in Vlaanderen. Een ander voorbeeld zijn de lokale initiatieven m.b.t. burgerbegrotingen. Ook daar kan in Vlaanderen mee geëxperimenteerd worden. We bekijken het kader waarin het recht om uit te dagen mogelijk gemaakt zou kunnen worden, met bijzondere aandacht voor het vrijwaren van het algemeen belang. We durven te experimenteren met deze praktijk en we evalueren stelselmatig voor we deze praktijk grootschaliger uitbouwen.' Het doel van de Vlaamse regering bij dit voorstel bestaat eruit om vernieuwende samenwerkingsvormen op te starten. Deze moeten leiden tot een Vlaamse overheid die zich meer een rol kan toedienen van een faciliterende overheid, met meer zelfredzaamheid, inspraak en participatie.

Het principe van Right to Challenge zit dus verweven in voorstel 14, maar ook gedeeltelijk in voorstel 13 van het Groenboek bestuur van de Vlaamse regering onder leiding van minister-president Geert Bourgeois (N-VA). Belangrijk hierbij is wel om duidelijk te stellen dat de toenmalige Vlaamse regering de opzet had om te experimenteren met het concept en te ontdekken welke mogelijkheden er waren. Concrete initiatieven werden er niet genomen. In de media geeft Vlaams minister-president Geert Bourgeois ook wat meer uitleg hierover. In een reactie aan het Nieuwsblad zegt hij dat de invoering van het Right to Challenge geen besparingsoperatie mag worden. "Dat mag het niet zijn. Daar wil ik heel duidelijk in zijn. Het is een van de ideeën die we lanceren, maar daar moeten ook garanties bij zijn. Kwaliteitsgaranties, en garanties van publieke dienstverlening zoals voorheen, en met het budget dat overgedragen wordt", aldus Bourgeois in een reactie aan Het Nieuwsblad.

2.2 Debat over Right to Challenge in Vlaams Parlement in de vorige legislatuur

Op 11 januari 2017 interpelleert Vlaams Parlements lid Willem-Frederik Schiltz (Open VLD) tijdens de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement de Vlaams minister-president over de invoering van het Right to Challenge⁵. Schiltz vraagt aan Liesbeth Homans (N-VA), die als viceminister-president de vraag zal beantwoorden in naam van Bourgeois, welke buitenlandse en binnenlandse expertise de Vlaamse regering zal gebruiken om dit concept uit te rollen. Homans antwoordt daarop dat dit in de commissie Algemeen Beleid besproken zal worden. Op basis van een gedachtewisseling, zoals ze het zelf formuleert, over het Groenboek en de opmaak van een Witboek, zal de administratie nagaan welke buitenlandse en binnenlandse expertise zal betrokken worden bij de invoering ervan. Schiltz antwoordt daarop dat deze expertise noodzakelijke is om ervoor te zorgen dat het geen vrijblijvende oefening wordt. Hij ijvert ervoor om dat de Vlaamse regering zich echt engageert voor dit type van projecten die kaderen binnen de burgerparticipatie en dat ze een echte beleidsfilosofie en beleidscultuur hieromtrent ontwikkelen.

Na applaus op de banken van Open VLD en sp.a vraagt de socialistische fractieleider Joris Vandenbroucke (sp.a) het woord. Die geeft aan dat zijn fractie twijfelt over de motieven van de Vlaams minister-president, maar het onderzoek zal afwachten. Verder roept hij de Vlaamse regering op om initiatieven zoals deze veel meer ondersteuning te geven. Na deze tussenkomst, neemt fractieleider voor Groen Wouter Vanbesien het woord. Hij zegt het volgende: 'Het Right to Challenge kan goede gevolgen hebben: bewoners beter bij de buurt of een voorziening betrekken, of een partnership tussen bewoners en overheid in de hand werken. Maar het kan ook de verkeerde kant uitgaan: wanneer het niet goed wordt georganiseerd, wanneer het om een verkapte besparing gaat of wanneer het gaat om de ongewenste commercialisering van publieke taken. Mijn concrete vraag luidt dus: kunt u de kwaliteitsvereisten van dit het Right to Challenge goed in het oog houden?'

Vlaams Parlements lid Paul Cordy van (N-VA) sluit zich bij de tussenkomst van Wouter Vanbesien aan, maar geeft ook nog een interessante suggestie: 'Het mag niet gaan over besparingen en de dienstverlening moet gegarandeerd zijn. Op lokaal niveau kan men het al perfect in de praktijk brengen. Artikel 159 van het Gemeentedecreet regelt dat. Monitoring en evaluatie is evenwel cruciaal – zo niet zullen we achteraf zwaar moeten bijsturen, en dat zou niet goed zijn. Er zit in elk geval muziek in de zaak.' In een reactie hierop verwijst Liesbeth Homans nogmaals naar de volgende commissievergadering waar het Groenboek en het bijbehorende punt over de implementatie, of althans het onderzoeken van de mogelijkheid ertoe, besproken zal worden. Schiltz antwoordt hier nog op waarna de actuele vraag afgesloten is.

⁵ Verslag plenaire vergadering Vlaams Parlement 11 januari 2017.

Op 24 januari 2017 wordt de thematiek van het Groenboek dan besproken in de de Verenigde commissies voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting en voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid.⁶ Daar verwijzen zowel Koen Van den Heuvel (CD&V) als Paul Cordy (N-VA) in hun vragen naar de lokale besturen. Van den Heuvel vraagt zich af hoe de Vlaamse regering dit concept in een Vlaams bestuursdecreet, maar ook naar de verschillende lokale besturen zal vertalen. Cordy bouwt in zijn vraag daar verder op en vraagt op de lokale besturen bij de uitwerking te betrekken. Hij onderstreept dat hij akkoord gaat met de suggesties van regelluwe zones en experimenteerwetgeving. Wel haalt hij aan dat er een risico is dat er drie soorten regelgevingen zullen ontstaan: bestaande, experimentele en nieuwe aangepast. Hij ijvert dan ook voor duidelijkheid en dat deze regels het gelijkheidsbeginsel niet schaden. Willem Frederik Schiltz (Open VLD) pikt daarop in dat hij wil dat er een goede omkadering komt: 'Het mag dus in geen geval om een besparing gaan, dus noch de Nederlandse over-de-haagparticipatie of de Big Society van David Cameron. Dat zou het vertrouwen van de burger kelderen. Maar allicht is dat niet de bedoeling van de minister-president. Open Vld wil heel graag een bondgenoot zijn om van de intenties concrete acties te maken' Daarnaast raadt hij de minister-president aan om gebruik te maken van het advies die al aanwezig is bij de steden en gemeenten, maar ook bij de VVSG.

In zijn antwoord daarop zegt Vlaams minister-president Geert Bourgeois (N-VA) het volgende: 'Het recht om uit te dagen is een vorm van echte participatie. In het groenboek wordt er niet gesproken over 'het Right to Challenge'. Ik sta alvast open voor een betere naam. Het recht om uit te dagen moet zeker niet worden gezien als een terugtreden van de overheid. Integendeel wil men vertrouwen geven aan de burger, weliswaar binnen een duidelijk kader, met garantie van de kwaliteitsnormen die van een publieke dienstverlening verwacht worden. Het kan zijn dat de burger of een vereniging met dezelfde middelen meer kan. Dat moet goed omkaderd worden en mag geen zuivere besparingsoefening zijn. Door zelf te willen zorgen voor iets, toont de burger zijn betrokkenheid bij de overheid. De lokale besturen zijn hiervoor heel belangrijk. Er moet nog nagegaan worden of daarvoor regels moeten veranderen, bijvoorbeeld in het kader van het toekomstige decreet Lokaal Bestuur. De gemeentelijke autonomie gaat nu al heel ver. Dat bewijzen de talrijke lokale praktijken die er nu al zijn, zoals een gemeentelijke kantine uitgebaat door een vereniging, een buurthuis of jeugdlokaal gebouwd op gemeentelijke gronden. De nieuwigheid bestaat erin dat ook op Vlaams niveau te doen, wat niet evident zal zijn.' Verder gaat Bourgeois er nogmaals op in: 'De Vlaamse overheid moet een digitale overheid zijn. Dit betekent wel dat men iedereen in die evolutie moet meekrijgen, dat men oog moet hebben voor mensen die niet op de digitale snelweg zitten. Een moderne overheid moet digitaal zijn, moet databanken hebben die kunnen worden geconnecteerd, moet daar analyses uit kunnen afleiden. Dezelfde evolutie is overigens volop bezig in de industrie. Het recht om uit te dagen past volledig in die nieuwe overheid door vertrouwen te geven en te komen tot een veel grotere maatschappelijke betrokkenheid.' In het vervolg van de commissievergadering komt het uitdaagrecht of het Right to Challenge verder niet meer aan bod.

In de commissie Algemeen Beleid van het Vlaams Parlement komt op 16 januari 2018 het concept Right to Challenge opnieuw ter sprake⁷. Tijdens de commissievergadering wordt een voorstel van resolutie door Willem-Frederik Schiltz (Open VLD), Paul Cordy (N-VA), Peter Van Rompuy (CD&V), Marius Meremans (N-VA), Katrien Partyka (CD&V) en Matthias Diependaele (N-VA- betreffende burgerparticipatie besproken. Bij de toelichting hierbij vertelt Katrien Partyka het volgende hierover en bespreekt ze meer bepaald hun voorstellen omtrent het Right to Challenge. In het commissieverslag wordt haar interpellatie als volgt omschreven: 'Verder wordt gevraagd om de reeds geregelde mogelijkheden zoals inspraakvoorstellen en

⁶ Verslag namens de Verenigde Commissies voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting en voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid 9 februari 2017.

<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1241332>

⁷ Verslag commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting op 16 januari 2018.

<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1368247>

verzoekschriften beter bekend te maken. Men bepleit tevens de oprichting van een specifiek platform voor de ondersteuning van nieuwe participatievormen zoals cocreatie, coproductie en het recht om uit de dagen (the Right to Challenge) naar analogie met dat voor pps. Volgens de spreekster is burgerparticipatie ook even belangrijk als pps. Tot slot vragen de indieners de Vlaamse Regering proeftuinen op te zetten om goede praktijken over dat recht om uit te dagen te ontwikkelen. Bewoners(organisaties) kunnen daarbij het initiatief nemen om een lokale overheidsdienst zelf uit te voeren, op voorwaarde dat ze kunnen aantonen dat ze de bestaande dienstverlening kunnen evenaren met dezelfde middelen. Belangrijk in dit verband is om bestaande initiatieven en het middenveld te betrekken. Binnen de proeftuinen kan dan bijvoorbeeld worden nagegaan hoe met de wetgeving op de overheidsopdrachten moet worden omgegaan.’ In het vervolg van de legislatuur wordt het thema niet meer concreet behandeld, maar wel is duidelijk dat het thema in die periode zijn ingang vond in het politieke debat. Uit de debatten in het parlement en in de commissies komen er toch een aantal interessante pijnpunten of suggesties naar boven waarmee er rekening moeten worden gehouden bij een invoering van het Right to Challenge in een Vlaamse context.

2.3 Het Right to Challenge in de regeringsverklaring van Jambon I in 2019

In de legislatuur 2014-2019 werd er voornamelijk gesproken over ‘het onderzoeken’ van de mogelijkheden tot implementatie van het Right to Challenge. In de daaropvolgende legislatuur werd de invoering van dit concept toch wat meer geconcretiseerd. In de regeringsverklaring van de Vlaamse regering onder leiding van Jan Jambon (N-VA) komt het concept aan bod bij het hoofdstuk over Binnenlands bestuur en stedenbeleid.⁸ De algemene visie en de te nemen uitdagingen bij dit punt luidt als volgt: ‘Een efficiënte, slagkrachtige, transparante, burgergerichte en toegankelijke overheid. Dat is de basis voor het creëren van welvaart, welzijn en vertrouwen bij de Vlaamse burger. We zetten meer dan ooit in op een bestuursmodel dat uitgaat van twee sterke polen: sterke lokale besturen enerzijds en een kaderstellende Vlaamse overheid anderzijds.’

Verder in de beleidsverklaring komt het punt van het Right to Challenge nog twee keer aan bod. Eerst en vooral bij de maatregelen om een slagkrachtige bestuurlijke structuur te creëren: ‘We bouwen een kader uit waarbinnen het Right to Challenge ten aanzien van de gemeenten en de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden georganiseerd kan worden. Hierbij laten we ons inspireren door buitenlandse voorbeelden.’ Daarnaast komt het Right to Challenge ook nog eens verder aan bod bij het hoofdstuk over Kanselarij en Bestuur. Daarbij wordt duidelijk dat de Vlaamse regering Jambon wil inzetten op minder regeldruk en innovatieve regelgeving: ‘De Vlaamse Regering stimuleert ondernemerschap en innovatie. We gebruiken volop de experimentregelgeving en regelluwe zones die we in het bestuursdecreet hebben geïntroduceerd. We verzekeren de betrokkenheid van de direct betrokken actoren bij de vormgeving, uitvoering en evaluatie van een experimentregelgeving of een regelluwe zone. Op deze manier testen en implementeren we ook sneller innovatieve toepassingen, naast open normen en doelregelgeving. De burger en de ondernemer hebben het recht om zelf met beleidsalternatieven te komen: dit is het “Right to Challenge”-principe.’ Uit de beleidsverklaring van Vlaams minister-president Jan Jambon kunnen we concluderen dat de regering het concept wil uitwerken. Toch blijft de manier van aanpak nog redelijk vaag. Daarom is het noodzakelijk om ook eens de beleidsnota van de bevoegde minister voor Binnenlands Bestuur te bekijken.

⁸ Regeringsverklaring van de Vlaamse regering Jambon I ingediend op 2 oktober 2019.
<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1488568>

In de beleidsnota van Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers (Open VLD) komt het concept Right To Challenge aan bod bij de strategische doelstelling om elke Vlaming volwaardig te laten participeren aan de lokale democratie.⁹ De visie van de minister en bij uitbreiding de Vlaamse regering formuleert hij als volgt: 'Ik geloof onvoorwaardelijk in de kracht van de lokale democratie. Onze democratie is evenwel aan herbronning en vernieuwing toe. Vooral op het lokale niveau kan worden geëxperimenteerd met nieuwe vormen van betrokkenheid, inspraak en co-creatie. Deze initiatieven ontstaan vaak vanuit de samenleving. Ze vernieuwen de band tussen burger en lokaal bestuur en dragen niet zelden bij tot betere besluitvorming, een groter draagvlak voor beleidsbeslissingen en een versterkt vertrouwen in de lokale democratie. Sommige van deze initiatieven zijn eenmalig, ontstaan omwille van een welbepaalde maatschappelijke uitdaging, en zijn niet altijd elders te kopiëren. Anderen zijn dan wel duurzaam en kunnen op meerdere plaatsen worden ingezet. Deze nieuwe vormen van lokale inspraak geven steeds meer vorm aan het democratische debat, naast de meer klassieke buurtcomités, wijkvergaderingen en adviesraden. Ze zijn een leerschool in burgerschap en duurzaam democratisch samenleven. Lokale besturen en hun democratisch verkozen vertegenwoordigers spelen een steeds grotere rol op het regionale, Vlaamse, nationale en zelfs het internationale toneel. De toekomst is lokaal. Om die toekomst te vrijwaren wens ik de stem van de burger nog luider te laten klinken dan vandaag, niet enkel naar aanleiding van de verkiezingen, maar ook tijdens de hele lokale bestuursperiode. Burgers moeten er opnieuw vertrouwen in krijgen dat hun stem gehoord wordt, in het stemhokje en daarbuiten. Daarom zal ik de regels van de lokale democratie moderniseren zodat de kiezers het bestuur krijgen waarvoor ze gestemd hebben. Ik zal de nodige voorbereidingen treffen om de lokale verkiezingen van vlot te laten verlopen en ik zal stappen nemen om de gemeenteraad te herwaarderen als het hart van de lokale democratie.'

Deze strategische doelstelling wil minister Somers aanpakken via de operationele doelstelling om de regelgeving van de lokale besturen te moderniseren. Daarin wordt ook het Right to Challenge behandeld: 'Daarnaast volgen we ook de meer experimentele vormen van betrokkenheid, inspraak en co-creatie van lokaal beleid van nabij op. We evalueren deze praktijken, ondersteunen ze waar nodig en schalen ze op waar nuttig. In dit kader bouwen we ook een kader uit waarbinnen het 'Right to Challenge' ten aanzien van de gemeenten en de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden georganiseerd kan worden. Belanghebbenden kunnen door middel van dat recht aangeven dat ze bepaalde bestaande taken van de overheid willen overnemen. Hierbij laten we ons inspireren door buitenlandse voorbeelden.' Verder is er in de beleidsnota van bevoegd Vlaams minister Bart Somers geen informatie te vinden over hoe hij dit wil aanpakken. In het verdere verloop van de werking van het Vlaams Parlement kwam de implementatie van het Right to Challenge nog aan bod in een aantal vergaderingen. Dat blijkt alvast uit de parlementaire documenten die dit staven. Dit wordt later verder bespreken. Eerst en vooral willen we zoals de Vlaamse regering aangaf in de regeerverklaringen eens kijken bij een aantal buitenlandse voorbeelden, vooraleer we terugkeren naar het parlementaire debat over het Right to Challenge in deze legislatuur en de uitvoering ervan door het kabinet van bevoegd Vlaams minister voor Binnenlands Bestuur Bart Somers.

⁹ Beleidsnota Binnenlands Bestuur en Stedenbeleid 2019-2024 door Vlaams minister Bart Somers (Open VLD) ingediend op 8 november 2019.
<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1498615>

3. Casussen het Right To Challenge Nederland en Verenigd Koninkrijk

Daar het in België nog onontgonnen terrein is, kan een comparatieve studie met Nederland en het Verenigd Koninkrijk ons heel wat leren over de implementatie, best practices en valkuilen omtrent het uitdaagrecht. Hieronder bespreken we de theoretische invalshoek en de best practices uit beide landen. Op deze wijze kunnen we achterhalen welk kader er is rond uitdaagrecht en welke elementen eventueel toegepast kunnen worden in België. Ook kunnen we proberen om een eenduidig doel te zoeken voor de implementatie in België, wat wil de beleidsmaker bereiken? Is het een poging tot participatie of een verkapte besparing?

3.1 Theorie Nederland en het Verenigd Koninkrijk

3.1.1 Casus Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk stamt het “Right to Challenge” uit de Localism act uit 2011¹⁰. Het is een buurtrecht, samen met het Right to build order, to bid & to reclaim land. De anderen even buiten beschouwing gelaten, wordt het Right to Challenge als volgt gedefinieerd: “the Right for community organisations to submit an expression of interest in running services of local authority and fire and rescue authorities on behalf of that authority”. Bovenstaand omvat drie delen, ten eerste moet het om een lokale vereniging gaan, ten tweede moet de vereniging een “expression of interest” indienen en ten derde moet het voorstel kaderen in het verzorgen van een dienst uitgevoerd door de gemeente (of brandweer e.d.). Het is echter niet zo dat de vereniging automatisch het recht krijgt om de taak uit te oefenen. Er komt een soort openbare aanbesteding waarbij anderen ook nog kunnen meedingen naar het uitvoeren van de taak.

Er zijn nog enkele voorwaarden verbonden aan het lokaal uitdaagrecht. Er komen 4 soorten entiteiten in aanmerking voor het uitdaagrecht. Vrijwilligers- en gemeenschapsverenigingen, goede doelen, parochie- of dorpsraden of twee of meerdere werknemers van de relevante autoriteit.

De reikwijdte van het uitdaagrecht is zeer groot. De overheid heeft gedefinieerd dat alle “relevante diensten” kunnen uitgedaagd worden. De uitgangspositie is dat enkel als de overheid het specifiek bepaalt, de dienst niet kan uitgedaagd worden. Daar vallen onder:

- Individuele of gezamenlijke ondersteuning van mensen met langdurige of complexe (gezondheids)problematieken door een lokale dienst of NHS of beide¹¹.
- Oprachten uitgevaardigd door individuen en gebruik makend van directe betaling.

Voorbeelden:

ShARP – focusing on our community – Shiny Advice and Resource Project:¹²

Een verregaand project in Sunderland dat mensen advies geeft over schulden, sociaal vangnet, huisvesting en werk zoeken. ShARP focust vooral op kwetsbare volwassenen of mensen in preciaire situaties. Dit project – dat een non-profit is – is opmerkelijk, want het voert taken uit die in Vlaanderen door het OCMW worden uitgevoerd en door velen gerekend zouden worden tot kerntaken van de overheid. Maar, het blijkt een succes. Onlangs werd de vergunning verlengd en uitgebreid, naar nieuwe wijken.

¹⁰ Localism act 2011 (VK) <https://www.gov.uk/government/publications/localism-act-2011-overview>

¹¹ My Community: Understanding Community Right Challenge <https://mycommunity.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/Understanding-Community-Right-Challenge.pdf>

¹² Uitrol Right to Challenge VK <https://www.gov.uk/government/news/community-right-to-challenge-comes-into-force>

Dit loopt perfect volgens de ideologie van Cameron, van de zogenoemde Big Society. Er kwam ook kritiek op dergelijke uitbestedingen, volgens criticasters zou het gaan om een verdoken besparingsactie. Bovenstaand voorbeeld lijkt toch aardig dicht te komen bij het uitvoeren van “kerntaken” van de zorgsectoren.

Bulky's Bob's:

Een sociale onderneming die een contract heeft met het gemeentebestuur van Liverpool en anderen. Ze halen gebruikt meubilair op en recyclen of waarden deze stukken op. Die worden aan verlaagde prijs verkocht aan armere inwoners van Liverpool. Ook linnen worden hergebruikt. Niet enkel kunnen arme gezinnen op een goedkope wijze aan meubilair geraken, ook de afvalparken krijgen minder afval te verwerken door het in circulatie houden van meubilair.

3.1.2 Casus Nederland

In Nederland is de omschrijving minder eenduidig. Daar verschilt het naargelang de communicator. We gaan uit van onderstaande definitie, omdat die het breedst is: “Het recht van burgers om taken van de overheid over te nemen.” Belangrijke noot hierbij is dat sommige definities gewag maken van “efficiënter” of “beter”, dat wil dus zeggen dat burgers enkel de taak mogen overnemen als zij een beter resultaat zouden neerzetten en het goedkoper is.

Dit kan gekaderd worden in een liberale denkwijze, verdergezet door VVD-leider Mark Rutte, met illustere voorlopers als Bolkestein, die de overheid zo klein mogelijk willen houden en elke verkleining van overheid toejuichen. Die parallel kan ook getrokken worden naar de - eveneens- liberale leider David Cameron, die sprak over “big society instead of big government” die dan weer Thatcher als illustere voorganger had. Ook in België ziet men een ideologische keuze voor een kleinere overheid, dan zeker aan de zijde van N-VA en Open VLD.

In Nederland staat men duidelijk veel verder met de invoering van het concept Right to Challenge. De voorbije jaren steeg het aantal burgerinitiatieven er enorm. Veel Nederlanders besloten om hun gemeente of provincie uit te dagen. Concreet houdt het in dat de burgers de gemeente of provincie kunnen uitdagen om een bepaald iets zelf uit te voeren, in plaats van door het bestuurlijk orgaan. Wanneer de gemeente hiermee instemt heb je dan nog eens de keuze om het zelf uit te voeren of je plannen door een bedrijf te laten uitvoeren.

In 130 Nederlandse gemeenten en de provincie Friesland is het mogelijk om het bestuurlijk orgaan uit te dagen. In 80 gemeenten wordt deze mogelijkheid ook effectief gebruikt. Enkele voorbeelden hiervan zijn de volgende. Een Nederlandse dame daagde haar gemeente uit om de waterwegen schoon te maken. Zelf doet ze dat dan ook door op een surfplank te peddelen over de verschillende waterwegen en ondertussen afval uit het water te vissen. Daarnaast heb je nog een andere dame die het wat grootser zag en de provincie Friesland uitdaagde om voor het budget van 80 miljoen dat beschikbaar was, twee keer zoveel ‘natuur’ te leveren. Zo zijn er nog verschillende voorbeelden. Een ander project bestaat eruit om een oud schoolgebouw om te bouwen tot betaalbare woningen voor Nederlandse jongeren. Het project in Friesland toont aan dat uitdaagrecht niet enkel moet of kan gebruikt worden bij kleine sympathieke projecten. Deze negen organisaties die zich verenigen om het natuurbeleid van de provincie Friesland uit te voeren, krijgen nu de kans om een budget van 80 miljoen euro tot en met 2027 te kunnen spenderen.

Wel belangrijk om duidelijk te stellen: niet ieder project is even succesvol of wordt even succesvol afgerond. Een aantal Nederlandse hoogleraren maakten ook al enkele kanttekeningen bij het uitdaagrecht. Zij vinden het een positieve tendens dat burgers meer inspraak krijgen in het bestuur. Wel maken zij de bemerking of stellen ze zich de vraag of burgers wel weten hoe ingewikkeld het is om zo'n zaken uit te voeren. Bepaalde

beleidsprojecten zijn een project van lange adem. De overheid verdwijnt niet zomaar, maar het is wel een optie dat die organisaties plots verdwijnen of ontbonden worden om diverse mogelijke redenen. Wat moet er ook gebeuren als blijkt dat het budget niet voldoende is? Dat zijn allemaal vragen waar er nog geen duidelijk kader omtrent is. Daarom concluderen diezelfde hoogleraren in de Nederlandse media ook dat hoe je het draait of keert: de gemeente blijft eindverantwoordelijke. Zij moeten het project blijven opvolgen en moeten in staat zijn om de stekker eruit te kunnen trekken indien nodig.

3.3 Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland

In 2019 voerde de Universiteit van Leiden een onderzoek uit naar het Right to Challenge in Nederland¹³. De studie werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Een eerste bevinding die ze maakten gaat over de rol van de burgers. Zoals hierboven aangehaald, vermelden een aantal hoogleraren al in de Nederlandse media dat burgers de moeilijkheidsgraad van het nemen van beslissingen op bestuurlijk niveau soms onderschatten. Ze onderschatten hoe lang het duurt om een project finaal te realiseren en haken daardoor soms af. Daarnaast blijkt volgens de Nederlandse studie uit 2019 dat ze moeilijk toegang krijgen tot de administratie en de interne overheidsorganisatie. Gemeentebesturen kunnen teren op een ervaring ambtenarenkorps. Burgers hebben zelf deze ervaring en kennis niet en krijgen moeilijk toegang tot waar deze kunde voorhanden is.

Daarnaast stellen de onderzoekers zich ook enkele 'staatsrechtelijke' vragen, zoals ze het zelf beschrijven. Daarbij verwijzen ze vooral naar de rol van de gemeenteraad. De gemeenteraad is democratisch verkozen en voert op lokaal niveau de rol in van 'vertegenwoordiger van het volk'. Zij zijn effectief verkozen door de inwoners van de gemeente en hun doen of laten wordt sterk afgebakend door een wettelijk kader. Zij leggen ook 'politiek' gezien verantwoordelijkheid af bij de burgers doordat ze weggestemd kunnen worden bij de lokale verkiezingen. De onderzoekers vrezen dat indien er een rechtspositie komt voor de initiatiefnemers in de context van het Right to Challenge dat dit mogelijk de positie van de gemeenteraad en de daarbij horende raadsleden zal aantasten.

Ook stellen de onderzoekers vragen over de representativiteit en de financiering. Welk budget krijgen de initiatiefnemers voorhanden en hoe wordt dat bepaald? Net zoals eerder aangehaald door de hoogleraren stellen zij zich ook vragen over de aansprakelijkheid van de personen in kwestie. Daarvoor verwijzen ze naar het rechtspersonenrecht. Volgens de onderzoekers biedt dit type recht voldoende mogelijkheden om de verschillende initiatieven en initiatiefnemers van projecten omtrent het Right to Challenge juridisch in te dekken, maar blijkt volgens hun dat dit in de praktijk moeilijker uit te voeren is.

Het concept van Right to Challenge in Nederland is al wijdverspreid. In 130 Nederlandse gemeenten en de provincie Friesland bestaat de mogelijkheid om het toe te passen, in 80 gemeenten wordt het effectief gebruikt. Daarbij gaat het over een heel breed aan mogelijkheden qua uitdagingen. Van het beheer van een bibliotheek tot het natuurbeleid van een volledige provincie. De onderzoekers van Leiden constateren dan ook dat één van de grootste problemen van het concept Right to Challenge het juridische kader is. Doordat de acties impact hebben op heel veel verschillende wetten is het volgens hen onmogelijk om dit weg te werken met een algemene wet. Daarbij halen ze enkele voorbeelden aan bijvoorbeeld burgers die zich verenigen in een energiecoöperatie moeten zich wegwijs maken in alles wat met het omgevingsrecht te maken heeft. Wanneer bepaalde burgers een zwembad willen uitbaten moeten ze rekening houden met alle mogelijke wetgevingen die hiermee gepaard gaan tot de Europese zwemwaterrichtlijn. Deze variatie aan

¹³ Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland (den Ouden, W.; Boogaard, G.; Driessen, E.)

mogelijke situaties waarin de overheid kan uitgedaagd worden maakt het moeilijk om één specifieke wet te maken om het de werking ervan 'af te dekken'. Daarnaast halen de onderzoekers aan dat de mogelijkheden die de burgers krijgen bij hun initiatieven afgetoetst gaan moeten worden aan andere regelgeving, waaronder het garanderen van een eerlijke concurrentieverhouding.

Verder halen de onderzoekers ook aan dat deze spreidstand qua regelgeving niet enkel geldt door de grote variatie aan mogelijke initiatieven waarbij er kan worden overgegaan tot een 'Right to Challenge'. Daarnaast zit je ook met de regelgeving op verschillende niveaus die hun impact hebben. Als oplossing hiervoor geven de onderzoekers een mogelijkheid om de rechtspositie van de personen die betrokken zijn bij de initiatieven van het Right to Challenge te voorzien. Daarbij geven ze suggestie om het zogenaamde petitierecht dat vervat is in het vijfde artikel van de Grondwet aan te passen om zo ervoor te zorgen dat initiatiefnemers van het Right to Challenge meer toegang krijgen tot het bestuur. Zij geven ook aan dat door een gemakkelijke aanpassing via de Algemene wet bestuursrecht het mogelijk is om een kader te creëren waarin er ondersteuning mogelijk is vanuit de ambtenarij en waarbij de initiatiefnemers van het Right to Challenge hier ook gemakkelijk toegang tot toe krijgen.

3.4 Best practices Nederland

Best practice: casus Rotterdam:

In Nederland is het uitdaagrecht dus al uitgerold en wordt het in sommige steden al gebruikt. We bekijken het voorbeeld van Rotterdam van dichterbij. Rotterdam is de tweede grootste stad van Nederland, met 651.376 inwoners en een zeer diverse bevolking. Sinds de uitrol van het uitdaagrecht zijn er verscheidene projecten uit de grond gestampt. CityLab010 (verwijzend naar de postcode van Rotterdam) bundelde enkele initiatieven en is de overkoepelende organisatie voor uitdaagrechtinitiatieven. Enkele voorbeelden en anekdotes van succesvolle casussen.

Verenigde Schepenstraat¹⁴:

Bij de heraanleg van de Schepenstraat organiseerden buurtbewoners zich en vormden een comité om de aanleg te sturen. Zij beslisten uiteindelijk – in samenwerking met de lokale overheid – over het ontwerp van de schepenstraat en de faciliteiten die aanwezig zouden zijn in de heraangelegde straat. Volgens de deelnemers was het ontwerp zelf niet het moeilijkste onderdeel, maar dat stadsambtenaren de uitvoering moesten uit handen geven. Die stonden enkel in voor het faciliteren van het overleg met de buurt.

Hier wordt al direct een mogelijk probleem duidelijk. Ambtenaren worden verplicht om vanuit hun expertise dingen te faciliteren voor de bevolking in de plaats van het te organiseren. Uiteindelijk heeft dit project een wenselijke uitkomst gehad, maar dat kan in sommige gevallen ook anders zijn. Het is niet ondenkbaar dat burgers, bijvoorbeeld, weinig realiteitszin aan de dag kunnen leggen bij het hertekenen van de buurt. Ook is het moeilijk om de samenstelling van dergelijke comités of verenigingen als representatief te beschouwen, misschien krijgen niet alle burgers om deel te nemen aan het overleg.

Samenwerkende Ijsselmondse Speeltuinen¹⁵:

Heeft het beheer van speeltuinen en hun werking in handen genomen. Zij waren niet tevreden met de invulling van de speeltuinen en wilden die ook netter houden. Zij stonden in voor de opwaardering van de

¹⁴ Verenigde Schepenstraat <https://www.isabewoners.nl/onze-leden/verenigde-schepenstraat/>

¹⁵ Samenwerkende Ijsselmondse Speeltuinen <https://www.speeltuun.info/over-sijs/>

speeltuinen. Zij willen vooral de nadruk leggen op de impact van de buurtbewoners, een plein van en door de buurtbewoners. Voor de burgers was het wel een werk van lange adem, want de ambtenaren wilden ook hun gewicht in de schaal leggen. Toch waren zij positief over de samenwerking tussen beide partijen.

Wijkcoöperatie Afrikaanderwijk:

Zij grepen het uitdaagrecht aan om de markt in de Afrikaanderwijk¹⁶ meer te onderhouden en sneller in te grijpen bij afval. Ze stelden mensen uit de (zeer diverse) buurt aan om de onderhoudstaak op zich te nemen, in plaats van een externe – buitenstedelijke – firma. Het heeft de wijk volgens organisatrice Annet van Otterloo banen opgeleverd, een schonere wijk en een prettigere markt. Een verbetering in vergelijking met de oude aanbesteding is dat de coöperatie constant de markt proper houdt, in plaats van eenmaal daags. Er is ook een ecologisch aspect aan de afvalophaling. Ze scheiden al het afval en kunnen zo recyclagegelden ontvangen, wat dan op hun beurt gebruikt wordt om de loonkost te drukken van de werknemers.

Dit is volgens ons het meest succesvolle project uit Rotterdam. Het heeft enkele zeer krachtige voordelen ten opzichte van de vorige manier van aanpak. Zo konden ze buurtbewoners aan een kwaliteitsvolle job en konden ze de buurt visueel opwaarderen, door afval uit het straatbeeld te bannen. Ook is er slim nagedacht over kostenverlichting, door de recyclage.

Stichting Wilskracht Werkt¹⁷:

Wil Roode van de stichting verhuurt scooters aan mindervaliden, die niet kapitaalkrchtig genoeg zijn om er zelf een aan te schaffen of die nergens kunnen stallen. Hier komt een typisch grootstedelijk probleem naar voor. Zowel armoede als plaatsgebrek zijn pijnpunten in de meeste grootsteden. Met haar stichting levert ze de scooters aan huis en probeert ze contact te leggen met – vaak geïsoleerde – mensen uit de buurt. Ergens zit er dus ook een humaan aspect aan de stichting, een soort straathoekwerkersfunctie. Door een nauwe samenwerking met de gemeenteambtenaar kwam het volgens Roode tot een vruchtbare samenwerking, “een die voorbijgaat aan het wij-zijdenken”.

3.5 Juridische verankering

Nederlandse situatie:

In de Nederlandse grondwet wordt er geen gewag gemaakt van een zogenoemd “recht op participatie”. We kunnen dus concluderen dat het uitdaagrecht geen grondwettelijke verankering heeft. Wel heeft de burger passief en actief kiesrecht (respectievelijk het recht om je kandidaat te stellen en het recht om te stemmen) volgens artikel 4 van de grondwet. Nederland is een representatieve parlementaire democratie en de verkozenen in de Staten-Generaal moeten het gehele Nederlandse volk vertegenwoordigen en handelen in het algemeen belang. De Minister van Binnenlandse Zaken Kaja Ollongren (D66) ziet het uitdaagrecht als een aanvullend gegeven. Volgens hem zouden burgers zou meer direct zeggenschap kunnen krijgen en verwijst ook naar het lokaal referendum, als een bestaand middel op direct zeggenschap¹⁸.

¹⁶ Wijkcoöperatie Afrikaanderwijk <http://wijkcooperatie.org/files/nvg/00007/SCHOONlowres.pdf>

¹⁷ Stichting Wilskracht Werkt <https://www.wilskrachtwerkt.nl/wilskracht-werkt/praktische-informatie/>

¹⁸ Het recht om uit te dagen bij lokale besturen (Van de Meirssche, A.) https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/782/533/RUG01-002782533_2019_0001_AC.pdf

Belgische situatie

Ook in de Belgische grondwet is er geen zogenoemd “recht op participatie”. Er is dus ook bij ons geen grondwettelijke verankering van het uitdagingrecht. Meer nog, bepaalde vormen van burgerbevraging of -participatie zijn bij wet verboden. Na het referendum over het aanblijven van koning Leopold III en de daaruit voortvloeiende extreme polarisatie tussen Frans- en Nederlandstaligen besloot de Belgische wetgever drastische maatregelen te nemen.

In België is het organiseren van een bindend referendum op federaal niveau verboden, gespecificeerd in artikel 39bis¹⁹ van de Belgische grondwet. Mits binnenlands bestuur een Vlaamse bevoegdheid is, is minister Bart Somers (Open Vld) bevoegd en gemachtigd om het uitdagingrecht te introduceren en uit te rollen.

Een belangrijk verschil tussen beiden, is dat in Vlaanderen het OCMW (Openbaar Centrum Maatschappelijk Welzijn) en de gemeente twee aparte rechtspersonen zijn. In Nederland valt de maatschappelijke dienstverlening samen met de gemeente als rechtspersoon. Dat onderscheid moet goed in het oog gehouden worden.

In Nederland wordt het uitdagingrecht zeer ruim opgevat, daarover later meer. Bij uitdagingrecht rijst de vraag of de burgers een taak “overnemen” of louter “uitvoeren”. Als burgers een taak overnemen, krijgen ze in principe beslissingsbevoegdheid die anders de gemeente toekomt. Dat is niet zo simpel, aangezien burgers dan de beslissingsmacht onttrekken aan de gemeente. Uit Nederlands voorbeeld blijkt dat het Right to Challenge zeer breed kan geïnterpreteerd kan worden. Van jachthavenbeheer, tot een participatie omtrent de hertekening van een buurt of speelpleinwerking. In Vlaanderen bestaan juridische middelen om taken van de overheid uit te voeren en verschillende vormen. We onderscheiden ter illustratie een zevental mogelijkheden.

1. De uitvoering in eigen beheer
2. De interne delegatie
3. Intern verzelfstandigde dienst of agentschap
4. Extern verzelfstandigd agentschap (publiekrechtelijk of privaatrechtelijk)
5. Uitbesteding
6. Privatisering
7. Dienstverlening door gesubsidieerde non-profit organisaties

Door het decreet lokale besturen zijn er drie vormen geregeld. Ten eerste de Extern verzelfstandigde Agentschappen (EVA), ten tweede intergemeentelijke samenwerkingen (intercommunales) en Verenigingen en vennootschappen voor maatschappelijk welzijn. Een verzelfstandigd orgaan oprichten uit enkel een burgervereniging lijkt niet mogelijk.

De lokale overheid kan ook een uitbesteding uitschrijven. Dan wordt een overheidstaak uitbesteed aan een rechtspersoon zonder institutionele band met het bestuur. Bij de uitvoering van openbare taken speelt het aanbestedingsrecht, een gemeente is een aanbestedende overheid. Bij het uitdagingrecht wordt een overheveling van middelen geïmpliceerd, waardoor een beoordeling in concreto nodig zijn.

¹⁹ Belgische Grondwet artikel 39bis

[http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=nl&la=N&cn=1994021730&table_name=wet&&caller=list&N&fromtab=wet&tri=dd+AS+RANK&rech=1&numero=1&sql=\(text+contains+\(%27%27\)\)#Art.39ter](http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=nl&la=N&cn=1994021730&table_name=wet&&caller=list&N&fromtab=wet&tri=dd+AS+RANK&rech=1&numero=1&sql=(text+contains+(%27%27))#Art.39ter)

4. Hoe verloopt het parlementaire debat in de huidige legislatuur?

In het vorige hoofdstuk bespraken we een aantal bemerkingsen die gemaakt werden bij de implementatie van het Right to Challenge in Nederland. Deze nemen we mee in onze conclusie en aanbeveling naar de huidige Vlaamse regering bij de uitvoering van dit concept. Vooraleer we overgaan tot de stand van zaken op het kabinet Somers en onze uiteindelijke conclusie brengen we ook nog een schets over het parlementaire debat over het Right to Challenge van de komende maanden. Door de problematiek van het coronavirus is deze eerder beperkt. Dat blijkt alvast uit een eerste lezing van een aantal parlementaire documenten. Op 28 januari 2020 diende Robrecht Bothuyne (CD&V) een schriftelijke vraag²⁰ in gericht aan Vlaams minister-president Jan Jambon (N-VA). Daarin stelde hij zich de vraag op welke manier die de administratieve vereenvoudiging binnen de Vlaamse overheid en Vlaamse administratie zal doorvoeren? In zijn antwoord daarop haalde Jambon onder meer de invoering van het Right to Challenge aan om voor die innovatieve regelgeving te zorgen.

Op 26 februari 2020 dient ook Paul Van Miert (N-VA) een schriftelijke vraag²¹ in die betrekking heeft op het Right to Challenge. Zijn vraag aan minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers (Open VLD) luidt als volgt: 'In het regeerakkoord lezen we dat de Vlaamse Regering meer experimentele vormen van betrokkenheid, inspraak en cocreatie van lokaal beleid van nabij wil opvolgen. De praktijken worden geëvalueerd, waar nodig ondersteund en opgeschaald waar aangewezen. Er wordt eveneens een kader uitgewerkt waarbinnen het 'Right to Challenge'- principe ten aanzien van de gemeenten en de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden georganiseerd kan worden. Belanghebbenden kunnen door middel van dat recht aangeven dat ze bepaalde bestaande taken van de overheid willen overnemen. Hierbij wordt gekeken naar buitenlandse voorbeelden zoals in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Welke praktijken worden geëvalueerd? Welke projecten inzake betrokkenheid, inspraak en cocreatie van lokaal beleid worden nu ondersteund? Welke initiatieven zullen worden opgeschaald? Wat is de planning voor de evaluaties, ondersteuning en eventuele opschaling van de praktijkvoorbeelden van betrokkenheid, inspraak en cocreatie van lokaal beleid?'

In zijn antwoord maakt bevoegd minister Somers duidelijk dat er een Labo lokale burgerparticipatie en een internationaal vergelijkend onderzoek werden opgestart begin 2020. Voor het Right to Challenge zou er ondertussen wel al informatie beschikbaar over welke praktijken geëvalueerd zouden worden. In zijn verdere antwoord geeft de minister daar meer duiding bij: 'Het Agentschap Binnenlands Bestuur financiert momenteel de volgende projecten inzake betrokkenheid, inspraak en co-creatie. Ten eerste, het driejarig project "Labo lokale burgerparticipatie", georganiseerd door VVSG ging in januari 2020 van start. Hierbij worden innovatieve praktijken van lokale burgerbetrokkenheid en co-creatie geïnventariseerd en geanalyseerd. Randvoorwaarden worden in kaart gebracht en informatie over goede praktijken wordt ruim gecommuniceerd. In het tweede projectjaar (2021) worden er experimenten opgezet met een drietal coproductie-instrumenten en/of burgerinitiatieven, waarvan het Right to Challenge er één zal zijn. Op de VVSG Trefdagen in 2020 en 2022 zullen de (tussentijdse) resultaten van het onderzoek uitgebreid aan bod komen. Ten tweede, de KU Leuven Instituut voor de overheid voert in 2020 een internationaal vergelijkende studie uit op het snijvlak van de representatieve democratie en burgerparticipatie. Een eindrapport wordt verwacht eind 2020. Dit zal onder meer conclusies bevatten over in welke mate de onderzochte innovatieve praktijken uit het buitenland of andere regio's toepasbaar zijn in Vlaanderen.' Daaruit kunnen we duidelijk concluderen dat het kabinet Somers werk maakt van de implementatie van het Right to Challenge, maar dat het nog te vroeg is om basis van hun onderzoek concrete informatie te verschaffen hierover.

²⁰ Schriftelijke vraag Robrecht Bothuyne 28 januari 2020 <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1539537>

²¹ Schriftelijke vraag Paul Van Miert 26 februari 2020 <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1545137>

Op dinsdag 3 maart 2020 wordt bevoegd minister Bart Somers (Open VLD) opnieuw geïnterpelleerd over het Right to Challenge in de commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering.²² Paul Van Miert (N-VA) stelt er de volgende vraag: 'Minister, wat is de stand van zaken van het onderzoek naar de mogelijkheden van het 'Right to Challenge'? Hoe ziet u de invulling daarvan? Welke initiatieven kunnen de lokale besturen nemen? Zult u ook een kader creëren voor de lokale overheden en eventueel samenwerkingsverbanden voor de evaluatie van pilootprojecten?' Daarop geeft de minister volgend antwoord: 'Er lopen ter zake twee onderzoekslijnen, door het Agentschap Binnenlands Bestuur gefinancierd, waarin het Right to Challenge aan bod komt. Het eerste is een van de experimenten binnen het laboratorium waarover ik daarnet sprak. Het tweede is een internationale vergelijkende studie die we in 2020 uitvoeren met de KU Leuven, het Instituut voor de Overheid, die mee het Labo begeleidt. In welke mate zijn de innovatieve praktijken uit het buitenland of andere regio's toepasbaar in Vlaanderen? De resultaten van het eindrapport verwachten we tegen eind dit jaar.'

Verder vervolgt de minister met een aantal voorbeelden waarbij het Right to Challenge kan toegepast worden. Daarbij denkt hij onder meer aan het onderhoud van openbaar groen, activiteiten voor eenzame buurtbewoners of het onderhoud van een buurtspeeltuin. Verder haalt hij ook nog de mogelijkheid aan van het zelfbeheer van buurthuizen of initiatieven rond lokale welzijnstaken. Daarnaast geeft hij ook nog wat meer duiding bij het kader van lokale overheden voor de evaluatie van pilootprojecten: 'In overleg met de VVSG wordt er een analysekader gemaakt aan de hand waarvan de lokale participatiepraktijken en -experimenten getoetst worden. Dit zal meer zicht geven op de randvoorwaarden. Dit gebeurt in de loop van 2020. In 2021 zal het Labo experimenten opzetten en ondersteunen, mede op basis van het onderzoek door de KU Leuven en ondersteund door experts en andere besturen. Het 'Right to Challenge' is er een van. Daarna volgt de fase van de evaluatie en opschaling, het bepalen van succes- en faalfactoren, het verspreiden van goede praktijken via onder meer filmpjes. Afhankelijk daarvan zal ik bekijken – eventueel samen met u – welke initiatieven er verder uitgebouwd kunnen worden', besluit de minister.

Daarop pikt Vlaams Parlementslid Brecht Warnez (CD&V) in. Hij ijvert voor duidelijke regels omtrent mededinging en transparantie. Verder stelt hij zich de vraag op welke manier de minister het Right to Challenge wil invoeren? Gebeurt dit dan via een digitaal initiatief of via omzendbrieven of beleidsnota's of richtlijnen? Daarbij haalt hij het voorbeeld aan dat men in Nederland geen decretaal initiatief gebruikt, behalve voor welzijnswerk en bibliotheken. Verder stelt hij zich nog de vraag of net zoals in Nederland ook ondernemingen en sociale ondernemingen het Right to Challenge kunnen uitvoeren of slechts burgers. Ten slotte stelt hij zich ook de vraag of het Right to Challenge enkel kan uitgevoerd worden als het goedkoper is of dat het ook kan bij eenzelfde kost? Na deze vragen van Brecht Warnez, pikt Jeremie Vaneeckhout (Groen) hierop nog in met een vraag over in welke domeinen het Right to Challenge mogelijk zal zijn.

Het antwoord van ministers Somers luidt als volgt: 'Het Right to Challenge – belangrijke vraag van collega Warnez – bevat twee elementen. Het eerste element is dat we moeten opletten dat dat het Right to Challenge niet wordt gebruikt om vandaag bepaalde procedures van aanbesteding en dergelijke meer te omzeilen, via mooie labels. Daarover moeten we inderdaad waken. Dat moeten we in het laboratorium verder bekijken. Een tweede vraag was: bedrijven, kunnen die ook 'Challengen'? Onze focus ligt hier op burgers. Daar moeten we naar kijken. De facto Challengen bedrijven lokale besturen al. Bedrijven zeggen soms: 'Burgemeester, als je deze of gene taak aan ons uitbesteedt, dan gaan we die goedkoper en efficiënter doen.' Dat gebeurt de dag van vandaag regelmatig en dat is de facto eigenlijk ook een vorm van 'het Right to Challenge', die iedereen in principe heeft. Hier willen we natuurlijk iets anders. Hier willen we bijna systematisch toelaten dat lokale besturen die daarvoor openstaan, kunnen zeggen dat burgers tot bij hen

²² Verslag commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering van 3 maart 2020

kunnen komen. De kostprijs kan daarbij een element zijn, maar dat is voor mij niet het enige element. Een bestuur kan ook zeggen dat een bepaalde taak niet per se goedkoper hoeft, en kan in de plaats kwaliteit, bereik of creativiteit vooropstellen. Dat moet ook kunnen.'

Met volgende uiteenzetting besluit minister Somers zijn antwoord: 'Vandaag moeten we dat dus breed bekijken. Laat dat laboratorium zijn werk voor een stuk doen. We moeten daar regelmatig over rapporteren. En als wij erin slagen om in deze bestuursperiode een aantal goede krijtlijnen uit te zetten, goede handvatten te geven, een 'bestpracticeshandboek' op te stellen, een aantal decretale hinderpalen weg te werken en die cultuur van nieuwe participatie echt in te bedden in onze besturen, dan denk ik dat we goed werk geleverd hebben. Over een paar jaar zal zich dan misschien de vraag opdringen – en dan zal het nog acuter zijn dan vandaag – of er niet een aantal dingen tot wasdom zijn gekomen die we moeten institutionaliseren. Nu mogen we dat echter nog niet doen, want het is nog wat te vroeg daarvoor', concludeert de minister. Daarop werden de interpellaties over het Right to Challenge afgesloten. Verder zijn er geen verslagen van commissievergaderingen of van de plenaire vergadering voorhanden waarop de implementatie ervan besproken wordt.

5. Welke stappen onderneemt het kabinet van minister Somers nu voor de implementatie van het Right to Challenge?

Op dit moment staat het uitdaagrecht in Vlaanderen nog in zijn kinderschoenen, maar op het kabinet van minister Bart Somers (Open VLD) wordt er hard gewerkt aan de weg tot implementatie. De invoering van Right to Challenge past in een breder kader rond participatie en de versterking van de gemeenteraad. Het beleid van Somers zal zich de komende drie jaar op drie sporen afspelen. Ten eerste is er het beleidsmatige luik, waarin gekeken zal worden naar het mogelijke beleid, Right to Challenge is daar een voorbeeld van. Ten tweede zal er in samenwerking met het Labo Lokale Democratie van de Vereniging Vlaamse Steden & Gemeenten ondersteuning geboden worden aan kandidaat gemeenten die het Right to Challenge willen invoeren. Zij gaan een aantal proefprojecten uitrollen waaruit we kunnen leren. Ten derde onderzoekt men in KU Leuven literatuur over het uitdaagrecht in een aantal landen in het buitenland. Zij spelen een ondersteunende rol en de bevindingen die ze uit het buitenland halen willen ze meegeven naar ons, zodat wij daarmee aan de slag kunnen.

Bram Opsomer werkt als raadgever Binnenlands Bestuur en Bestuurszaken op het kabinet van minister Somers en volgt het dossier van het uitdaagrecht op. Hij erkent dat de Vlaamse overheid vaak ver staat van het dagelijks leven van de Vlaamse burger en ze daarvoor dus expliciet kiezen om het op lokaal niveau uit te rollen. Eventueel kan het in latere beleidsfasen uitgebreid worden naar het Vlaams niveau, maar het is te vroeg om daar al uitspraken over te doen. Opsomer benadrukt namelijk dat ze nog in het prille begin zitten van de uitrol van het Right to Challenge, dus zo'n uitbreiding is nog niet direct aan de orde. Hij kan wel al enige problemen verder verduidelijken of uitklaren. Zo is het volgens Opsomer absoluut niet de bedoeling dat de uitrol een besparing zou betekenen op openbare taken. Hij benadrukt met klem dat de Vlaamse overheid geen "big society"-achtige ideeën nastreeft. In het Verenigd Koninkrijk wordt uitdaagrecht vaak gebruikt om de kosten te drukken en te besparen.

De Vlaamse nadruk zal komen te liggen op burgerparticipatie en het uitbreiden van de instrumenten van de gemeenteraad ten opzichte van de administratie. De Vlaamse overheid wil eerst inzetten op "kleinschalige initiatieven", zoals het onderhouden van een buurtplein of het beheer van een sportcafetaria. Echte duidelijkheid over de mogelijke domeinen van het lokale beleid waarop het Right to Challenge zal toegepast worden, is er nog niet, maar er wordt wel gekeken naar een opschaling bij mogelijke successen. Door de opmerking van Opsomer over hun verzet tegen de 'Big Society' kan men afleiden dat er niet meteen OCMW-taken zullen uitgevoerd worden door anderen dan het OCMW zelf. Dus de lijn van het Verenigd Koninkrijk waarbij er, zoals eerder uitgelegd, heel indringende beleidswerk, door de burger wordt gedaan.

Bijkomend wil de Vlaamse overheid eerst onderzoeken welke juridische omkadering er al is en nodig zal zijn voor de uitrol. Volgens Opsomer moeten aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid uitgeklaard worden, zodat burgers niet afgeschrikt worden om hen uitdaagrecht te gebruiken. Hij vreest dat bijkomende verzekeringen of grote aansprakelijkheid ervoor kan zorgen dat niet burgers, maar veelal professionele organisaties het zullen halen. Daarnaast merkt Opsomer ook op dat er al veel consultants, netwerkbegeleiders en middenveldorganisaties interesse tonen in de uitrol van het uitdaagrecht. Ook zij zien een opportuniteit om hun graantje mee te pikken. Hij is daar in principe niet tegen gekant, mits kwaliteitsgarantie en de afwezigheid van het winstoogmerk.

Opmerkelijk is ook dat Opsomer de uitrol ziet als een kans om de gemeenteraad op te waarderen. Hierbij benadrukt hij dat raadsleden vaak keuzes maken over budgetten en voorstellen, maar niet over de uitvoering. Die uitvoering gebeurt door ambtenaren van de lokale administratie, die uiteraard hun eigen visie hebben op de genomen besluiten. Door het uitdaagrecht zouden er ook andere spelers op het veld kunnen komen, wat zuurstof zou kunnen geven aan de lokale besluitvorming. Waardoor de voorkeur van de raad meer gevolgd zou kunnen worden. Lokale autonomie is het uitgangspunt en dat zal inhouden dat lokale administraties soms de zaken zullen moeten loslaten.

Voor het juridisch kader wordt op er twee invalshoeken ingezet. Eerst en vooral gaat het kabinet na welke bestaande juridische instrumenten en regels kunnen dienen voor het uitdaagrecht. Anderzijds kijkt men vooral naar het decreet Lokaal Bestuur om bij te sturen. Als er andere problemen zich zouden stellen, kan het zijn dat er bevoegdheidsproblemen zich stellen. Ook kan het dat een juridische regel van een ander niveau (federaal of Europees) het uitdaagrecht bemoeilijkt, waardoor ook daar aanpassingen zullen nodig zijn. Het is evenwel nog geen doel van de Vlaamse regering om een specifiek decreet 'Right to Challenge' te maken. Opsomer hoopt om binnen de bestaande kaders te kunnen werken. Ook gaat hij ervan uit dat sommige initiatieven zullen moeten afgeblokt worden, omwille van de aard van het initiatief. Maar daarop herhaalt hij nogmaals, het project zit nog in zijn kinderschoenen. Er zal nog afgewacht moeten worden en de proefprojecten zullen een belangrijke rol spelen om lessen uit te trekken.

Maar hoe zit het nu met de stand van zaken van de implementatie van het Right to Challenge? Momenteel is er een 'kopgroep' ontwikkeld door het Labo Lokale Democratie in de schoot van de VVSG. Onder meer de stad Antwerpen is lid van deze kopgroep, die ontwikkeld is om ervaringen op te doen en die te kunnen uitwisselen met andere kandidaten. Er was alvast volgens Opsomer veel bereidwilligheid bij steden, gemeenten, maar ook een aantal belangenorganisaties om in dit project mee te stappen. Zo'n lerend platform moet andere gemeenten op het juiste spoor zetten. Opsomer hoopt dat het literatuuronderzoek tegen eind 2020 klaar is, maar hoopt op een vroegere aanrijking van de kennis aan gemeenten. Tegen eind 2021 zouden de juridische hinderpalen moeten weggenomen zijn en de eerste projecten uitgerold. Het kabinet hoopt alvast dat het Right to Challenge tegen het begin van de volgende legislatuur in het achterhoofd van de gemeenteraadraadsleden en burgers zit, als valabel alternatief.

6. Aanbeveling aan de Vlaamse regering

Nu de uitrol van het uitdaagrecht in Vlaanderen op gang lijkt te komen, wagen we ons aan enkele bemerkingen voor de specifieke invulling ervan. Toch doen we dit met enige voorzichtigheid. Het project staat in zijn kinderschoenen dat maakt de situatie heel precair. Na het bestuderen van de voorbeelden in Nederland en het Verenigd Koninkrijk kunnen we een inschatting maken van een mogelijke invulling van het uitdaagrecht. Uit de parlementaire documenten en vragen aan kabinetsmedewerker Opsomer blijken dat de overheid het uitdaagrecht geenszins wil zien als een besparingsoperatie of een mogelijk tot winsttoegmerk voor verenigingen. Wij stellen voor om deze lijn strikt te bewaken, opdat de insteek – participatie – bewaakt blijft. Daar zouden we aan willen toevoegen dat er enkele domeinen niet toegankelijk worden voor het uitdaagrecht. In het Verenigd Koninkrijk is er voorzien in de wet dat allesbehalve kerntaken van de gezondheidszorg (NHS) mogen uitgedaagd worden. Wij zouden het omgekeerd aanpakken, waarbij enkel specifieke domeinen mogen uitgedaagd worden. De wetgever kan bijvoorbeeld recreatie of cultuur openstellen voor uitdagingen, maar de maatschappelijke taken van het OCMW afschermen. Sowieso is de tweedeling tussen OCMW en gemeenteraad in Nederland afwezig, maar ter illustratie: In Nederland zijn er bijvoorbeeld ook “challenges” die fungeren als maatschappelijk werker en verstrekker van zorgmateriaal voor invaliden. Zo’n situatie achten wij echter onwenselijk.

Het lijkt ons de beste optie om zo veel mogelijk binnen de contouren van het bestaande decreet te kijken naar de juridische opties, dus het decreet Lokaal Bestuur. Een decreet of omzendbrief moet geen doel op zich zijn, ook om participatie niet af te schrikken. Eventuele deelnemers aan het uitdaagrecht moeten een duidelijk perspectief krijgen wat er van hen verwacht wordt en op welke voorwaarden. We nemen ook in acht dat een vereiste van grote juridische kennis deelnemers kan afschrikken. Daar is belangrijk dat deelnemers hun juridische verantwoordelijkheid kennen, maar ook de voorwaarden over de uitvoering van de opdracht. De duur van de opdracht en de eventuele verlenging van een contract kunnen hier als voorbeeld dienen. Daarbij lijkt het ons noodzakelijk dat de gemeente, die hoe dan ook de eindverantwoordelijk zal blijven dragen, de hand toereikt naar de burger. Zowel in beide richtingen heeft dit zijn voordelen of is het althans een stap in de goede richting in het verstevigen van de burgerparticipatie en de werking van de gemeenteraad.

Het informeren van de lokale besturen en bewoners zou voor ons ook prioritair zijn. Na de kopgroep-fase zouden lokale besturen best geïnformeerd worden over de optie in hun gemeente. Dat kan bijvoorbeeld verlopen via de Vlaamse Vereniging voor Steden & Gemeenten. Blijvende ondersteuning bij projecten loopt dan best via Labo Lokale Democratie, een onderdeel van de VVSG. Ook worden burgers beter goed geïnformeerd op hun recht op uitdagen. Dat kan via een Vlaamse campagne, maar daarvoor moeten de krijtlijnen al zeker duidelijk zijn. Tot slot lijkt het ons wenselijk dat de Vlaamse overheid ook blijft inzetten op andere kaders voor burgerparticipatie. Zo willen we vermijden dat uitdaagrecht een passe-partout wordt voor participatie waar andere werkvormen beter geschikt zouden zijn. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan buurtcomités of burgerbegrotingen. Wel zien we zeker de sterkte in van een mogelijkheid tot uitdaging, mits aan voorwaarden voldaan wordt.

7. Bronmateriaal

Regeringsverklaring van de Vlaamse regering Jambon I ingediend op 2 oktober 2019.

<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1488568>

2019: Right to Challenge Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland

<https://www.binnenlandsbestuur.nl/Uploads/2019/5/Right-to-Challenge.pdf>

Het recht om uit te dagen bij lokale besturen (Van de Meirssche, A.)

https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/782/533/RUG01-002782533_2019_0001_AC.pdf

Groenboek bestuur. 6 principes en 30 voorstellen voor een vernieuwende overheid (Bourgeois, G.)

<https://www.vlaanderen.be/publicaties/groenboek-bestuur-6-principes-en-30-voorstellen-voor-een-vernieuwende-overheid>

Verslag plenaire vergadering Vlaams Parlement 11 januari 2017.

<https://www.vlaamsparlement.be/plenaire-vergaderingen/1103612/verslag/1104776>

Verslag namens de Verenigde Commissies voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting en voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid 9 februari 2017.

<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1241332>

Beleidsnota Binnenlands Bestuur en Stedenbeleid 2019-2024 door Vlaams minister Bart Somers (Open VLD) ingediend op 8 november 2019. <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1498615>

Localism act 2011 (VK) <https://www.gov.uk/government/publications/localism-act-2011-overview>

My Community: Understanding Community Right Challenge <https://mycommunity.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/Understanding-Community-Right-Challenge.pdf>

Uitrol Right to Challenge VK <https://www.gov.uk/government/news/community-right-to-challenge-comes-into-force>

Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland (den Ouden, W.; Boogaard, G.; Driessen, E.)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/05/21/aanbieding-rapport-right-to-challenge>

Verenigde Schepenstraat <https://www.isabewoners.nl/onze-leden/verenigde-schepenstraat/>

Samenwerkende Ijsselmondse Speeltuinen <https://www.speeltuin.info/over-sijs/>

Wijkcoöperatie Afrikaanderwijk <http://wijkcooperatie.org/files/nvg/00007/SCHOONlowres.pdf>

Stichting Wilskracht Werkt <https://www.wilskrachtwerkt.nl/wilskracht-werkt/praktische-informatie/>

Belgische Grondwet artikel 39bis:

[http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=nl&la=N&cn=1994021730&table_name=wet&&aller=list&N&fromtab=wet&tri=dd+AS+RANK&rech=1&numero=1&sql=\(text+contains+\(%27%27\)\)#Art.39ter](http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=nl&la=N&cn=1994021730&table_name=wet&&aller=list&N&fromtab=wet&tri=dd+AS+RANK&rech=1&numero=1&sql=(text+contains+(%27%27))#Art.39ter)

Schriftelijke vraag Robrecht Bothuyne 28 januari 2020 <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1539537>

Schriftelijke vraag Paul Van Miert 26 februari 2020 <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1545137>

Verslag commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering van 3 maart 2020

<https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1374129/verslag/1374978>